

SPOMENIK ANGLEŠKE
KRALJICE VIKTORIJE
V NIZZU.

KNJIŽEVNOST.

Anton Novačan: **Naša vas**. II. del. 223 str. Biblioteka pisateljev sedanje dobe, III. del. V Ljubljani 1913. Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg. Novačan se je v drugem zvezku svojih spisov nekoliko unesel. V prvem je nastopil s prepotenco zavihanih rokavov, kot bi hotel estetično in idejno inscenirati novo literarno strujo, a zdaj že vidimo, da je bil premajhen umetnik in še manjši mislec, da bi preobrnil literarni voz prejšnje dobe. Zanimiv je le kot nov pojav na poti do realizma, na kateri je vsekako napravil eno stopinjo dalje od Puglja. Njegovi ljudje niso subjektivno stilizirani tipi, ampak realni individui, ki — morda žive v naši vasi. A to je tudi vse. V čemer se kaže tvorna umetnikova sila, to smo že prej in drugod bolje povedano slišali. — Oni kult pokrajine, katerega je simbolistična literarna struja prevzela od slikarstva in ob njem skoro pozabila človeka, da je tudi on živel, rekel bi, samo v dveh dimenzijah, v ploski, — ti ljudje so dovršeni značaji in se ne razvijajo — je ostavil tudi pri njem sledove. Njegov človek živi veliko bolj v pokrajini in se čuti z njo skupnega kot, pri Jurčiču, da včasih radi tega postane že literaren, pa naj se imenuje Adam ali Jaka, dasi se dobe tudi v zdravem realističnem slogu risani značaji, n. pr. Mihelovje, Kuk. Dialog se drži vobče v mejah karakterizujoče govorice, a mnogokrat zabrede tudi v manirirani papirni slog. Slaba stran njegova in obenem merilo ustvarjajoče moči pa je uprizarjanje značajev, ki bi živeli sami iz sebe, kajti njih dejanje in nehanje visi na tanki niti neke »ideje«, ki je za las podobna predestinaciji, kot jo je ljubil impresionizem. — On ne išče skrivnih komponent, ki sestavljajo neznanko človeške osebnosti

in njeno usodo, ampak ob samovoljno abstrahirani ideji reflektira značaje iz naše vasi, ki so vsi strašno enostavni. Seveda tako se naloga veliko bolj olajša. A svojih slabosti ni utajil, akoravno se je v uvodni epopeji tako razgrel, da sam sebi verjame. — V devetih novelah nas je poizkusil seznaniti s problemom naše vasi, ali če hočemo, našega naroda. Kajti samo v vasi še živi, in tukaj je ključ do njega. Vprašanje je, koliko se mu je to posrečilo. — V njegovem človeku živi krepka fizična narurna sila, ki ga tira, da se razživi v življenju in dobi od njega, kar mu gre. A duša mu je otroška, polna dobrote, ljubezni, odpustčanja in velikega upanja, da je svet tako dober kot ona sama. Tragičen moment je, da se ta narurna bitja v boju z razmerami, z življenjem, s kulturo, kot jo je naplaval čas v našo vas, zlomijo, padejo v topo resignacijo, zblazne, umro, ali jih kdo drugi ubije, to je slednjič že vseeno. Čeprav so vsi slikani z veliko ljubeznijo, s toplimi besedami in s sočutjem, je vendar nam in Novačanu dobro znano, kolikokrat smo videli tipus te vrste pri Cankarju. Zraven teh je ugledal še drugo vrsto, kar naj bi bil človek kot produkt razmer v naši vasi. Očividno ga kaže rad v svitu ironije, kako je pohlepen po blagu, topoglav, pobožnjaški, slaboten in brez krepke volje, da bi pognalo dobro zrno njegove individualnosti svoje korenine. Ali nam ni tudi ta znan iz Cankarjeve satire? — Splošno pa je duševni horizont vseh značajev jako primitiven in se giblje prav nad mejo samo fizičnega bitja, pa se nikoli ne dvigne do človeka, ki je tudi v naši vasi, katerega etično dvignjena duša ima zavest dobrega in slabega in krepko voljo, da najde

ravnovesje v sebi. Pa jih pogledajmo vso vrsto, od Martina, ki se zaje v volka s suhimi rokami, pa do vaškega Cyrana, ki dela pesmi na ljubico in domovino. Gonilna sila, ki rine značaje do dejanj, se kondenzira iz tendence fizičnega samoobstoja do hrepenenja, »ki nam ga je podelil Bog, da ne pogibamo kakor živina«. (Str. 151.) A sreče v življenju ni, vse je neizpolnjeno pričakovanje in razočaranje, »to je bila prva rana, ki jo je zasekala misel v Tončkovo srce. In ni zacelila niti, ko je odrasel, še poglobila se je in pekla do konca dni«, zakaj? ker so »rodovi lepih svobodnih ljudi izumrli« (str. 10) in hodijo po cesti le še »sitni in kimajoči« (37). Največkrat pa se realizira hrepenenje po sreči v ljubezni do ženske. Vaški Cyrano je našel, »da so vse sanje izvirale iz hrepenenja po lepi nevesti«. Dobro, ta je mlad, a tudi srce starca Kuka si poželi stare Mice, »ne toliko, da bi uživalo, ampak da bi vladalo in skrbelo za slabe z veliko svojo močjo, ne misleč na razočaranje, ki ga nosi vsaka ženska s seboj«, pripominja pisatelj. Sreča, naj bo že v kakršnikoli obliki, je prvi kamen, ob katerem se razbijejo njegovi ljudje. Drugi pa je — vera. Tako motivira Adama puščavnika, ki se je zaklenil svetu; morda »je imel Adam na vesti greh zoper svetega Duha, ki se ga človek nalez, da sam ne ve, kdaj. Zagledajo se oči in se začudijo: »Kaj je svet in življenje?« O misel hudičeva, ki je niso mogli zatreti celo po naših vaseh. Veliko žrtev je že pokopala, pogubila je naše najboljše, ker je bilo premalo luči, da bi mogle videti žrtve še drugo stran. Kdor je kriv tega greha zoper svetega Duha, mu umrje veselje za delo, romarska strast mu zleze v pete.« In res, Adam živi v topi resignaciji, Evica in kmet Colja zblaznita, ker so obupali nad božjo milostjo. Odveč bi bilo pretekati se s pisateljem glede stvari, katere je gledal skoz zamazano steklo, omenim samo, da so to vsi problemi, ki jih je izločil iz življenja v naši vasi. — S tem smo se doteknili že njegove osebnosti, kajti več ne moremo od nikogar zahtevati, kakor je sam doživel. Iz njega vedno gleda poleg pisatelja s toplim čustvom tudi neslan klevetnik, ki je pa bolj slabo založen s papirnato učenostjo. Moram se pregrešiti, da mu omenim Dostojevskega in uči naj se od njega, ki je za živalsko zunanostjo svojega naroda našel človeka z velikim etičnim in socialnim idealom, a on je našel človeka v naši vasi, kolikor mu ga klevetnik ni zapackal. Tu ni slikano življenje od človeka, ki je sam izšel iz naroda, trpel z njim in našel ključ do njegovega srca, ampak to so podobe slikarja, ki je prišel za počitnice iskat na deželo motivov, ki ugajajo njegovi teoriji. Ali je pri nas res sama resignacija, topoglavost in mračnijaštvo, na vzvišenem stolu pa poje jeremijado Anton Novačan, ali ni v »naši vasi« tudi človek, ki je poln trdne vere v sebe samega, ki nikoli ne pade, da bi ne vstal, ob katerega volji se zrušijo vse tragedije življenja, ki ima v religiji očiščen ideal o sreči? Tega naj si ogleda in klobuk z glave pred njim! A dokler mu bo klevetnik pihal v uho, dokler bo predsodek podlaga njegovega realizma, se bodo njegovi spisi imenovali novelice Antona Novačana, ne pa Naša vas. Resnično se mu ni bilo treba v uvodnici tako ritmično napihniti, da se revna misel komaj razbere iz blestečih besed. Saj se lahko na vsa usta pove, pa ne lo nič slabše.

Dr. J. Šilc.

Sredozimci. Petra Bohinjca izbrani spisi, II. zvezek. Založilo, natisnilo in izdalo »Tiskovno društvo v Kranju«, 1913, str. 84, cena broš. knjigi 60 h, vezani 1 K. — Sredozimci obsegajo šest črtic, od katerih so bile natisnjene tri v Ljubljanskem Zvonu, ena v dijaški Zori, dve pa sta v zbirki obelodanjeni prvič. Naslov jim je dal pisatelj po svetnikih, ki jih obhajamo sredi zime, torej imajo ime po času, v katerem jih je pripravljaval pisatelj za tisk. Namenil jih je, kakor pravi sam v predgovoru, za požinko slovenskim dekletom, ne gospodičnam, kar je značilno za Bohinjca kot pisatelja. Sam se dobro zaveda, da so pognale te črtice iz našega ljudstva in so tudi namenjene v prvi vrsti ljudstvu. In taka je Bohinjeva umetnost. Črpa jo naravnost iz ljudstva, sredi katerega je vzrastel in med katerim živi. Njegove osebe so živele in žive med našim ljudstvom, njegov slog je kakor slog narodne poezije in tudi v tehniki ne išče mnogo več, kar nam nudi naša narodna umetnost. Naša narodna poezija pa ni to, kar je srbohrvaška, prikladna za epopeje in daljše pripovedne pesmi; a odlikuje se po svojstvu, kakršnega zastopajemo pri hrv. nar. poeziji: naša je jedrnata in izklesana, redkobesedna, a neizrečeno mila in elegična, kakor ustvarjena za balade in romance. Tudi Bohinjec nima tiste epične sile, ki jo zahtevajo daljše povesti in romani, a ima tisto jedrnatost in krepkost, ki jo morajo imeti kratke črtice in posamezni prizori. Bohinjec pogodi kratke scene, markantno oriše značaje in posamezne osebe in take plodove njegove muze nam nudi ta zbirka. Že ko je nastopil s svojimi črticami l. 1887. v Ljubljanskem Zvonu, je vzbudil njegov gorki in krepki slog pozornost vseh, ki ljubijo realen ton naše narodne govornice. V Bohinjecu so že tedaj videli drugega Jurčiča, ne sicer Jurčiča v Desetem bratu, pač pa Jurčiča, ki je tako živo opisoval našega kmeta v manjših povesticah in črticah. Bohinjec se še ni izčrpal, dasi mu mestoma nedostaja tistega gorkega opisa, ki ga srečavamo v njegovih prvih proizvodih. V dveh črticah, ki ju je natisnil tu prvič, izkuša posnemati nekoliko tudi moderen način opisovanja; a na prvi pogled se vidi, da ni skladnosti med obliko in njegovimi prizori. Čemu bi popuščal svoja pota, saj ne bo umetnost, ki zajema iz živega studenca narodovega, nikdar zastarela!

Dr. A. B.

R. Fr. Magjer: **Novi zvuci.** Pjesme. (3. knjiga pjesama »Pozivi«.) Osjek, 1912. — To je v enem letu že druga izdaja (v celem 3. izdaja) pesniške zbirke »Novi zvuci«, redok uspeh, osobito pri pesmih. Napram prejšnji izdaji, ki je zagledala beli dan takisto leta 1912., je pričujoča izdaja razširjena za 40 strani. Teh 40 strani obsega uvod v zbirko, ki ga je spisal dr. Jos. Tominšek, nadalje nov predel, obsegajoč 31 »epigramov« in 4 nove pesmi v skupini »Pjesme različne«. — R. Fr. Magjer, znani pedagoški pisatelj, je ljubezniv pesnik mehko-liričnega značaja. Hudim strastem se ne vdaja in jih tudi ne opeva; »mi nismo kao drugi ljudi«, pravi sam; »olujini« je sicer posvečena posebna pesem, a viharja ni. Njegove pesmi ne pretresavajo, pač pa mikajo; skrbno se izogibljejo vsakega spora z npravnostjo, ne da bi postale osladno moralizujoče. Tudi ljubezen opeva, toda opevana ljuba je njegova zakonska žena — kočljivo razmerje, ki ga ni lahko opevati, ker preti ali indiskretnost ali pustost. Naš pesnik se je dobro izognil obema opastima z iskreno nežnostjo, ki jo je položil v vsako